

و نظارت عالیّه مأمور مزبور بموقع اجرا گذارده میشود. این امور مربوطه بمخارج سزاوار است که بطور کلی و خلاصه بیان شود

قبلا بلك قسمت عمده آن را در مورد روابط دولت با بانک انگلستان تعیین نمودیم که بانک مزبور تمام عوایدی که بتوسط ادارات مختلفه دولت وصول میشود تحویل گرفته و معاملات نقدی و نقل و تحویل وجوهات دولتی را در عهده گرفته و بواسطه محاسبات جاری خود با دولت رجوع لازمه را بسامورین متصدی بمخارج درائی پیر ناندیس نسبت بوجوهات محاسبات جاری دولت با بانک شعبه مشترک در بانک انگلستان مقرر گزین حاصل مینماید

اخیرا نیز گفته شد که کمتر لرادیتر ژنرال فقط کسی است که میتواند بنا بدرخواست خزانه داری خروج وجوه دولتی را از بانک اجازه بدهد. اجازه دریافت وجوهی که کمتر لرادیتر ژنرال مزبور میدهد بطور کلی و دره بلغهای عمده است. اداره خزانه داری وجوهات مزبور را اندر بجا بنا بتقاضا و احتیاجات وزارتخانهها تقسیم نموده و حوالجات اعتباری بنام تادیه کننده عمومی صادر مینماید.

باستثنای منافع استقرارش دولتی که تادیه آن ببانک رجوع شده و مخارج استثنائی تادیه کننده وجوه فقط شخصی است که مخارج کلیه مملکت را اداره و کارسازی میدارد. سابقا پس از الغاء اشیکیه در سنه ۱۸۳۵ تادیه کنندگان چندمی تاسیس گردید ولی چندین سال است که شغل تادیه در دست یک نفر بنام تادیه کننده کل مقرر گزینت یافته است تادیه کننده کل بلك محاسبات مخصوصی با بانک داشته عایدات این محاسبات از وجوهاتی است که از طرف خزانه با اجازه کمتر لرادیتر ژنرال چنانکه مذکور گردید حواله صادر شده است. تادیه کننده

کل در صندوق های خود نیز برای احتیاجات یومیه و جوه لازم رانگام داشته و اضافه آن را در بانک میگذارد که در مواقع احتیاج از بانک دریافت دارد.

وزارت خانه ها پس از آن که تقاضای آن ها از طرف خزانة داری مقبول افتاد به طلبکاران دولت اطلاع میدهند که اجازه نادیه و جوه مربوطه صادر گردیده است طلبکاران دراتی پس از وصول اطلاع کتبی وزارت خانه نزد نادیه میکنند. کل حاضر گردیده و نایه کنندة کل هم از طرف دیگر مستقیماً از طرف وزارت خانه حواله دهند. از مبلغ حواله صادره اطلاع حاصل نموده است پس از رسیدگی با اسناد مثبتة مخارج حواله نادیه گردیده و دریافت میکنند. وجه ظهر اطلاع نامه کتبی را قروض رسید مینمایند بکنفر نادیه میکنند. کل که مرکز و مقر آن در لندن است موافق ترتیب مذکورہ کلیه مخارج مملکتی را نادیه مینماید و این ترتیب هم یکی از عجایب اصول مالیه انگلستان شمرده میشود.

فراشه ها از این ترتیب خیلی دور هستند زیرا داشتن ۸۶ خزانه دار نادیه کنندة کل.

وعدہ زیاد دیگر مامورین نادیه که در زیر دست آنها هستند و تا کوچک ترین محل های فراشه و جوه را بتزاد طلبکاران دولت میدرند با اصول نادیه انگلستان خیلی منافات دارد. چنانچه اطلاع کامل از اوضاع انگلستان حاصل نموده و شخص مسبوق نشود که چگونه در انگلستان اشخاص از بانک استفاده مینمایند و جود بکنفر نادیه کنندہ در لندن بنظر غیر قابل قبول خواهد بود ولی باید دانست که هر صاحب طلب بواسطه بانک های خصوصی هر قدر هم از مرکز مملکت دور باشد

طلب خود را از صندوق نادیه کنندگی دریافت میدارد بکنفر امور بزرگ که از فرانسه برای تحقیق و تدقیق این ترتیب با انگلستان رفته بود اینطور مینویسد که برای سهولت کار طلبکاران کوچک دولتی که چندین آشنا بطرز محاسبات بانك های خصوصی نبوده و در دهات کوچک منزل و مسکن دارند مثلاً از قبیل يك سره از متقاعد دولت ترتیبات خصوصی داده شده است

در هر چه موقعی يك اجازه نامه مخصوصی بصاحب طلب عزب و ر اجازه میدهد که رات خود را از يك صندوق عمومی نزدیک به مسکن خود دریافت دارد. نسبت بمبالغ عمده غالباً بواسطه همان هیئت در دفاتر بانك انگلستان بمبالغ لارمه حساب نادیه کنندگی کل بحساب خصوصی اشخاص گذارده شده و عمل انجام مییابد

تشکیل چنین ترتیبی که تمام نادیه مخارج در شهر لندن مرکب داده میشود بواسطه سهولت و ساده گی و اقتصاد و صرفه جویی یکی از نکات قابل تمجید اصول مالیه انگلستان است

بطور خلاصه در انگلستان امور کلیه مخارج دولتی در تحت نظرو مراقبت بکنفر کنترولر ادیتر ژنرال است

که مستقل و در تحت ریاست قوه مجریه نبوده و امور اجرایی مقررات پارلمانی است. همینطور نیز خزانه داری کل که اقتدار و نفوذ آن در دوائر وزارت خائنه داری اهمیت و قابل معارضه نیست. تصدی نادیه حوالجات وزرا است

از همین نقطه نظر کنترولر در بلژیک در ایتالیا بکه تشکیل مخصوصی برای جلوگیری قبلی از خلاف ترتیب بشام دیوان محاسبات تاسیس شده است

در مورد میگذرد فرانسه دیوان محاسبات (چنانکه ملاحظه خواهیم نمود) پس از انجام و اختتام عمل داخلی در رسیدگی به محاسبات می شود در بلژیک و در ایتالیا به علاوه وظایف کنترول بعد از عمل يك حق کنترول قبلی هم بطور دائمی در مدت جریان اجرای بودجه به دیوان مزبور داده شده است.

اولاد بلژیک ماده ۶۴ قانون ۲۷ اکتبر ۱۸۴۶ راجع به محاسبات عمومی اینطور بیان مینماید هیچ حواله از طرف خزانه داری بدون امضای دیوان محاسبات نادیه نمی شود حواله دهندگان قبل از هر ترتیبی حوالجات خود را برای امضا به دیوان محاسبات تسلیم مینمایند * امضای دیوان محاسبات پس از رسیدگی و اطلاع از صحت عمل و قانونی بودن معامله و حوالجات مزبور گذارده میشود * دیوان محاسبات نسبت باین حق خود دارای اقتدار فوق العاده است * در موقع مذاکره قانون ۲۷ اکتبر ۱۸۴۶ پیشنهادی شد که موارد حوالجات و عدم امضای دیوان محاسبات به چند فقره از قبیل تجاوز از اعتبارات مصوبه و محل های غلط و بیرونی و حوالجات نقدی و غیره محدود شود * با وجودیکه در همین پیشنهاد هم حقوق دیوان محاسبات در يك زمینه وسیعی قرار داده شده بود باز مجلس تحدید حدود و تضییق اقتدارات دیوان محاسبات را تصویب ننمود تا اینکه مطابق گفته مجلس بواسطه محدود با تعیین نمودن موارد کنترلی تخفیفی در صلاحیت و کنترول لازمه دیوان مزبور داده شود از آن بعد امضای دیوان محاسبات بدون هیچ شرطی هر بوطبه نظر و تحقیقات خود دیوان مزبور است * دیوان محاسبات هر نوع نوشتهجات و اسنادی که لازم بدانند از وزارت خانها می تواند درخواست نماید تا اینکه اطلاعات

از تکمیل و مطابقت قوانین اساسی در موقع پیشنهاد ملاحظات خود بمجلسین
آن اطلاعات و اسناد را استناد گاه خود قرار دهد.

مواردیکه دیوان محاسبات راپرت بمجلس میدهد در مواقع رد
و مضایقه از امضای حوالجات است.

در چنین مواردی هیئت وزراء مذاکره در موضوع نموده و
چنانچه با وجود ملاحظه دیوان مزبور هیئت وزراء صلاح در تادیه آن
خرج میداند دیوان محاسبات با قید احتیاط سند را امضاء نموده و با
دلایل اولیه خود مراتب را بمجلس اطلاع میدهد پس از آن ملاحظه
و قضاوت مسئله بمجلس خواهد بود.

قانون ۲۷ اکتبر ۱۸۴۶ در ماده ۱۴ چنین بیان می نماید: «موقعیکه
دیوان محاسبات صلاح در امضای خود نمی بیند دلایل رد و مضایقه دیوان
مزبور در هیئت وزراء مطرح گردیده چنانچه وزراء با وجود آن دلایل
تادیه وجه را مسئولیت خود لازم بدانند دیوان محاسبات با قید احتیاط
سند را امضاء نموده دیوان مزبور در ملاحظات سالیانه خود مراتب
واقعه و دلایل خود را بمجلس اطلاع میدهد»

ایتالیا در این مورد مثل سایر موارد سرمشق خود را از قوانین
ممالک دیگر گرفته رآن را نیز تکمیل نموده است. دیوان محاسبات
ایتالیا دو نوع کنترل قلبی هینماید اولاً در حوالجات تادیه مثل مملکت
المزبک ثانیاً نسبت به عملیات قوه مجریه که از آن عملیات ممکن است
نمهد مخارجی بشود.

قانون ایتالیا که قواعد محاسبات عمومی را بیان هینماید اینطور
مطلب را توضیح میدهد (هر حواله که از طرف وزیر یا نماینده وزیر
صادر گردیده دیوان محاسبات رجوع میشود پس از آنکه دیوان مزبور

اطمینان حاصل نمود که حواله صادره نقض هیچ قانونی را نکرده مبلغ حواله علاوه از حدود اعتبار راجعه بآن موضوع نیست آنرا ثبت و امضاء مینماید)

(قانون محاسبات عمومی ۱۷ فوریه ۱۸۸۴) در ماده دیگر برای

تکمیل مسئله شرح ذیل نیز گفته شده است *

در هیچ حالت و موقعی بدون امضای دیوان محاسبات هر مبلغ حواله نمیکه صادر شده باشد نادیده نخواهد گردید.

شخص خزانه دار مرکز کزی در تمام خزانه داران ولایتی صندوقدار ها و معوبلداران مسئول مراتب مندرجه هستند (۱۸۵۱ و ۵۲) *

در موقعیکه وزیر حواله نیرا امضا نمود و رئیس محاسبات همان وزارت خانه هم تصدیق آنرا کرده است آن حواله بدیوان محاسبات ایتالیا ارجاع میشود دیوان محاسبات پس از اطمینان اینکه حواله مزبوره نقض قانونی را نموده و راجع به فصل و محل مربوط بخود او است و از حدود اعتبارات مصوبه پارلمانی نیز تجاوز نموده است حواله را ثبت و امضا مینماید.

دیوان محاسبات ایتالیا در این مورد در مقابل حواله کنندگان همان وظیفه یرا که اداره معاملات کلیه وجوه نقدی وزارت مالیه در فرانسه داشت (در فصل بیست و چهارم راجع باجرای بودجه بیان نمودیم) دارا می باشد.

بعلاوه این وظیفه اول کنترل قبلی در موارد حوالجات و بروات نادیده دیوان محاسبات ایتالیا یک وظیفه دیگری را نیز دارا است که سزاوار جلب دقت قرائت کنندگان میشود.

تمام قوانین سلطنتی و تمام احکام وزارتی که ممکن است نهی

را نسبت به مالیه مملکت متضمن شود بایستی بدیوان محاسبات ارجاع تا در آنجا ثبت و قبل از اجرای آن امضا شده باشد .

بنا بر این تمام اعمال دولت که تصدیق بک فرار داد اجازت بک خرید تصویب بک خرج تعیین یا تغییر و تبدیل مشاغل مامورین برقراری حقوق تقاعد و غیره را شامل شود قبل از اجرای آن بدیوان محاسبات مذاقه گردیده و از نقطه نظر مطابقت با مقررات قانونی ثبت و امضا یا مضابطه ورد میشود .

در موقعیکه دیوان محاسبات عقیده به رد دارد (مواردیکه غالباً بطور استثنای میدهد) دلایل رد خود را در رأی تالی بیان و بوزارت مربوطه ارجاع مینماید . چنانچه وزیر اصرار در اجرای عقیده و تصمیم خود داشته و هیئت وزرا نیز در رأی و وزیر موافقت می نماید (چون در این مواقع وزیر مربوطه باید فوراً مطلب را به هیئت وزراء رجوع نماید) دیوان محاسبات جلسه عمومی خود را منتهی و تجدید مذاکره در موضوع آن مطلب می کند در همچو موقعی ولو اینکه دیوان مزبور رأی اولیه خود را تغییر ندهد در تصمیم خود باقی باشد سند و حواله را ثبت و باقید احتیاط امضا مینماید .

پس از آن دیوان محاسبات شرح مذاکره و جهت ثبت و امضای باقید احتیاط را به رئیس سنا و رئیس مجلس شورای ملی رأی تالی میدهد بالاخره چون جلب دقت پارلمان در موضوع مطلب شده است دیگر قضایات و تصدیق سحت و تقیم مسئله متعلق به مجلسین بوده و هر اوع که صلاح بداند پارلمان حکم آنرا خواهد نمود .

برای مراقبت نامه در مقررات قوه مقننه چنانکه مذکور گردید در نوع کنترل در ایتالیا تشکیل یافته و هر دو نوع کنترل بدیوان

محاسبات رجوع شده است .

یکی در موارد کنترل همان چیزی است که باشکال مختلفه در تمام معالک وجود داشته و عبارت از جلوگیری و معانعت از حدود حواله و تادیه مخارجی است که خارج از حدود اعتبارات مصوبه پارلمانی است . مورد دوم قدری جلوتر رفته و از سرچشمه جلوگیری نموده و سعی گذارد اسلا بغلط و برخلاف قوانین ایجا؛ خرجی بشود یا اگر هم معانعت از مسئله نشود اقلا از ابتدای تولید چنین خرجی پارلمان را از بی قانونی بودن آن مسبوق مینماید .

این شکل اخیر و وظیفه دیوان محاسبات در جلوگیری قبلی از ایجاد مخارج غلط مورد تنقیدات سخت در فرانسه گردیده . وکیل عمومی دیوان محاسبات در ۳ نوامبر ۱۹۸۲ شرح ذیل را ابراز نموده است .

کنترلیکه پس از معامله و عمل واقع میشود در صوریکه از روی عمق و بنهایت دقت بعمل آید آیا معانعت از افراط و تفریط نموده و بهتر از از يك کنترل قبلی که باعجله و سطحی و بدون اتمکال باسناد کامل میشود نخواهد بود ؟ طرز کنترل قبلی اسباب مداخله يك هیئت قضائی در گردش چرخهای اداره شده و بواسطه مبادله ملاحظات و توضیحات مانع از جریان امور گردیده و این مسئله در فواید اداره مملکت و طلبکاران دولت نخواهد بود . . . دیوان محاسبات که بواسطه رضایت قبلی خود در حقیقت تعهد خرجی را نموده است آن آزادی کامل را در قضاوت محاسبات نخواهد داشت .

۱ - کنترل قبلی بواسطه آنکه بطور عجله در موقع جریان عمل واقع میشود و هر عملی را بطور جداگانه مورد ملاحظه قرار میدهد ناقص و امور را بطور هیئت جامعه در تحت نظر و ملاحظه نمی تواند

قرار دهد *

۲ - کنترل قبلی دیوان محاسبات را در جریان امور یومیه و وقایع اتفاقیه وارد نموده و باین مناسبت دیوان مزبور را بیک طریقی بملاحظات و نفوذ هوا و هوس و فواید آبی دچار می نماید .

۳ - رضایت قبلی که در موقع جریان سنه مالیه دیوان محاسبات باعمال دولتی میدهند ممکن است تصمیمات آتیه دیوان مزبور را تعیین نموده و او را از انجام وظایف اصلی خود بازدارد

این اشکالات بقینا قابل ملاحظه و نمیتوان آنها را بی اهمیت دانست و هر چنانکه ملاحظه میشود نرس و راهمه بیشتر باعث مخالفت موضوع و ده است بعلاوه این ملاحظات در چندین سال قبل بیان گردیده و از آن وقت تا کنون ممکن است عقاید تغییر یافته زیرا تحقیقات جدیده که از طرف مامورین فرانسه در ممالک مختلفه بعمل آمد اثرات متفاوتی داشته و نظریات مختلفه تیرا ایجاد نموده است

در حقیقت این مسئله را در فرانسه میتوان بر روی اساس متینی قرار داد زیرا يك نقص اساس در کار موجود و آن نقص عبارت از سهولت تمهیداتی است که وزراء در مخارج و بدون داشتن اعتبار می نمایند پس بایستی سد شدید در مقابل این افراط و تفریط و زرا قرار داد باید دانست در همچو حالی کدام قوه و هیئت بهتر از دیوان محاسبات میتواند جلو گیری از اقتدارات نامنه وزراء بنماید نظر باینکه دیوان محاسبات خارج و دور از زندگانی یومیه وزارت خانههاست و نظر باینکه تصمیمات دیوان محاسبات بطور کلی بوده و بعلاوه حق قضارت محاسبات را نیز در آورده دارا است مراتب را در صورت لزوم همیشه میتواند به قوه مقننه رجوع نماید این مزایا و استقلال تامه خود صلاحیت چنین وظیفه را بدیوان

محاسبات میدهد

برای ختم کلام این مطلب را هم بیان مینمائیم که در پروس Prusse مثل سایر ممالک صندوق های دولتی تا حوالجات دارای امضای قانونی نباشند و وجهی تمیض نمیشوند، حوالجات از طرف کورائز د کس محافظین صندوق که اعضا دولتی هستند امضا میشود (Curateur des caisses) چنانکه قبلاً گفته شد در هر مملکتی مامورین دولت دارای اسامی هستند که بایستی صین کلمه ماموریت آنها ذکر شود و مطابقت آن مامورین با مامورین مملکت دیگر خصوصاً با مامورین ایران که چندی نیست که بطرز جدید اداره میشود داخلی از اشکال نیست)

خلاصه هر صندوق دارای سه طبقه مامورین است مدیر محاسب و صندوقدار، صندوق دار هیچ وجهی را بدون امضای کورائز نه پرداخته و کورائز هائیز تا قبل از اطمینان حاصل نمایند که خرج از اعتبار مصوبه اضافه نگردد و بلا محل حواله صادر نشده و از محل خود همان اعتبار بوده است حواله را امضا نمینمایند.

در هر جا ملاحظه میشود که ما بین حواله دهنده یعنی وزراء و صندوق های دولتی يك تائی مامور مراقبت و حفظ و رعایت مقررات و اراده یارمانی است. در فرانسه این وظیفه بوزیر مالیه رجوع شده است. در ممالک دیگر کنترولر اذ یتر ژنرال یا دیوان محاسبات یا کورائز و وظیفه مزبوره راعهده دار هستند در هر حال صندوق های مملکت مستقیماً در تحت اوامر وزراء گذارده شده و هر اندازه بیشتر ما بین وزراء و صندوق های دولتی سدهای محکم و با قدرتی کشیده شده است همان اندازه مقررات قوه مقننه راجع به بودجه بیشتر محل ملاحظه بوده و رعایت آراء

پارلمانی بیشتر میشود

امور راجعه به بودجه و مذاقه و هر راجعه بآنها در این جا ختم گردیده و چنانکه قبلا شرح داده شده و ملاحظه نمودیم وجه از چیب های مالیات دهندگان خارج گردیده و بشوسط جمع آورند گان مالیات و سایر مامورین دولت در بد اقتدار و زیر مالیه مر کزیت یافته و از آجا بتوسط نادیه کنندگان وجوه بدست طلبکاران دولت میبرسد

برای این جریان و گردش وجوه بیشتر از ۲۰۰۰۰۰ نفر مامور را در فرانسه مشغول بکار و فقط وزیر مالیه که در موضوع مزبور دارای وظیفه عمده است تخمینا ۶۰۰۰۰ نفر برای وصول و مخارج سه میلیارد و نیم فرانک بخدمت او میدارد و مقررات ماده ۵۲ نظامنامه ۳۱ مارس ۱۸۶۲ بشرح مذکور انجام میشود

ماده ۵۲ - قانون سالیانه مالیه برای مخارج پیش بینی شده هر سنه مالیه اعتبارات لازمه میدهد تدارك نادیه مخارج مزبوره و سالی است که در بودجه عایدات فاکر شده است

فصل بیست و ششم

۱ - سابقا دوره عمل بطور غیر محدود بوده است اقراط و غیر طبقه از این طرف حاصل میگردد

۲ - تصویب نامه ۱۴ منابر ۱۸۲۲ مدتی را برای ختم معاملات دوره

(۱) وزیر مالیه ۵۰۰۰۰ تحصیلدار ۴۰۰ نفر خزانه داران ولایتی و تحصیلدار مخصوصه و ۳۴۰۰ نفر تحصیلداران ثبت اسناد و ۲۰۰۰۰ مامور و سوار گمرکی ۱۰۰۰۰ مامورین مالیاتهای غیر مستقیم و ۱۵۰۰۰ نفر تحصیلداران ثابت و سیار در اختیار خود دارد

عمل همین نبود بدون اینکه حقوق صاحبان حق تضمین گردد. قوانین ۱۸۸۹ تا ۱۸۹۹

۳ - ترتیب محاسبات برای دوره عمل خانگیانته. اعتبار اینکه در قانون تفریق وجهه داده میشود
 ۴ - اسقاط حق بعد از مدت پنج سال هر ساله یک بودجه از محاسبات حذف میشود

۵ - بستن محاسبات سالیانه در انگلستان طرز محاسباتی در ایتالیا قبل از اینکه قسمت آخر بنام کنترل بودجه برسیم بایستی بدوره عمل خانه داده شود دوره عمل که در ابتدا شروع شده بود حالیه بهاتیه آن رسیده ایم

۱- اول-غیه محدود بودن دوره عمل تا ۱۸۲۲

مدت زمانی در فرانسه دوره عمل خانمه نداشته است از سالی که دوره عمل شروع میگردد بطور غیر محدود دائما آن دوره عمل وجود داشته است

این طرز در عمل باعث افراط و تفریط هایی میگردد بده است عملیات هیچگاه خانمه نیافته مثلا با وجود اینکه سلطنت لوی پانزدهم ۹۵ سال بطول انجامید کمی قبل از انقلاب معاملات دوره سلطنت لوی چهاردهم در محاسبات قبول میشد

در دوره رستراسیون لازم دیده شد که حدی برای خانمه دوره عمل قرار داده شود و فاصله همین عملیات این دوره با دوره حکومت های قبل گذاشته شود و بهمین جهت رسما بدوره های عمل قبل از ۱۸۱۶ را مطابق قانون ۲۵ مارس ۱۸۱۷ خانمه دادند و به طلبکاران از دولت مهلت دادند که تا مدت شش ماه از تاریخ نشر قانون اسناد طلب خود را را ارائه دهند

این مهلتها پی در پی تمدید یافت و بالاخره قانون ۱۸۳۴ خانمه قطعی مطالبات قبل از ۱۸۱۶ را اعلام نمود

همین اقدامات سبب شد که در دوره رستر اسیون يك رفرم قانونی برای خاتمه دوره عمل داده شود

تصمیم ۱۴ سپتامبر ۱۸۲۲ طرز رضایت شخصی برای بستن محاسبات دوره عمل مقرر داشته و ده سال بعد در ۱۹۳۱ موضوع اسقاط حقوق مطالبات مورد توجه مقتنین قرار گرفت

• دوم - خاتمه دوره عمل - تصمیم ۱۸۲۲

قانون ۱۸۸۹

مثل تمام تصمیمات مهمه تصمیم ۱۳ سپتامبر ۱۸۲۲ با اقدامات مقدماتی در ذکر معایب خاتمه نیافتن دوره عمل شروع گردید یکی از نمایندگان مجلس بیان نمود که چندین سال است بودجه های سنواتی بسته نشده است و تقاضا نمود که خاتمه هر دوره عمل در اول نوامبر سال دوم هر سده مالیه مقرر گردد و اضافه نمود که با این ترتیب از مطالبات معوقه خلاصی خواهیم یافت .

ولی وزیر مالیه با این پیشنهاد مخالفت نموده و نظر داشت که این طرز باعث مخلوط شدن دوره های عمل گردیده ، تقابلی مالیاتی که باید وصول شود و همچنین مطالبات معوقه که باید پرداخت شود از دوره عمل سال قبل سال بعد منتقل شده و سبب بهم خوردگی اعتبارات گردیده و نمی توان کاملاً متوجه شد که آیا يك وزیر از اعتبارات خود تجاوز نموده است یا خیر .

با این همه رفع اشکالات را اموقع اجرا موکول نموده و در تصمیم ۱۸۲۲ اینطور مقرر گردید : « تمام مخارج يك دوره عمل باید در

مدت به ماه بعد از انقضای دوره عمل تعیین گردیده و حواله صادر شود *

در صورتیکه در این مدت از طرف طلبکاران دولت مطالبه نشده باشد حواله پرداخت باطل میگردد بدون اینکه حقوق طلبکار از بین برود منتها طلبکار بزحمت تجدید حواله خواهد افتاد. این تصمیم برای ختم دوره عمل بوده و بعد از انقضای مدت مقرر دیگر عایدات و مخارج متصل بسالی نخواهد بود که بنام آن سال ایجاد گردیده بود. *

تصمیم ۱۴ سپتامبر ۱۸۲۲ در موضوع اساسی را مقرر داشت یکی مربوط به تشخیص و تعیین وسدور حواله دیگری مربوط به پرداخت از آن بعد در قانون ۱۸۸۹ و قانون ۱۸۹۹ در مدهای مهلت تغییراتی داده و مدت‌ها را تقلیل دادند *

* ترتیب محاسبات برای دوره عمل خاتمه یافته

تصمیم ۱۴ سپتامبر ۱۸۲۲ راجع به ترتیب محاسبات دوره عمل خاتمه یافته اینطور بیان می نماید : * چنانچه در بین مخارج انجام شده یک دوره عمل مخارجی بافت شود که در مدت دولت مقرر تشخیص نشده یا حواله صادر نگردیده یا پرداخت نشده است این قبیل مخارج رانمی توان نادیده نمود مگر بموجب فرمان سلطنتی که اجازه تصفیه آن را از ذمت دوره عمل جاری صادر نموده باشد.

نظر باینکه این طرز باعث مخلوط شدن محاسبات دوره عمل شده و چنانکه در موقع خود یکی از نمایندگان بیان نموده چندین میلیون مخارج بدون داشتن اعتبار پرداخت شده علاج را در این دیدند که مخارج دوره عمل خاتمه یافته بدون تصویب مجلس قابل پرداخت نخواهد بود.

مطابق قانون ۲۳ مه ۱۸۳۴ در موآمی که در مدت مهلت مقرر تشخیص
 خرجی نشده یا حواله صادر نگردیده یا پرداخت نشده اعتبارات مربوطه
 طلبکاران دولت لغو گردیده و موقتا این مطالبات دارای حق دریافت
 وجهی از صندوق دولت نخواهد بود. بنا بر این برای این مطالبات
 تصویب اعتبار مجددی لازم است تا وزرا بتوانند حواله صادر نمایند؛
 بطور خلاصه تمام اعتباراتی که مربوط به دوره عمل خاتمه یافته
 باشد مبداء و مبنای آن بهر ترتیب باشد بایستی بوسیله یک قانونی
 تجدید شود.

۴ - ع. امقاط حتی بعد از پنج سال - قانون ۱۸۳۱

دوره عمل مجدد ۴۹

چنانکه گفته شد خاتمه یافتن دوره عمل از جنبه اداری حقوق
 حقه طلبکاران از دولت را از این نوع مرد طلبکاران دولت حق دارند
 مطالبات خود را در مدت های مقرر بوسیله مربوطه تشخیص داده و
 حواله صادر نموده و دریافت دارند این حق بدیهی است غیر محدود نبوده
 و در حدود قوانین عادی مدنی است. بنا بر این اداره در مدت بیست و
 پنج وسی سال در مقابل طلبکاران دولت مسئول بوده و می تواند بطور
 قطعی دوره معاملات خود را تمام شده بداند.

نظریات بالائی همینطور اذهان را حاضر نموده که بشفح خزانه
 مقرراتی وضع گردد و در نتیجه قانون ۲۹ ژانویه ۱۸۳۱ تصویب شد
 (ماده ۹ - تمام مطالباتی که در مدت دوره عمل پرداخت نشده یا بمناسبت
 نداشته است اثباته تشخیص داده نشده و یا حواله صادر نگردیده از

از تاریخ افتتاح سنه مالیة برای کسانیکه در خاک فرانسه مسکن دارند بعد از مدت پنج سال و کسانیکه در خارج از مملکت فرانسه هستند بعد از مدت شش سال از درجه اعتبار سابق و بفتح دولت از دفاتر حذف خواهد گردید.

در ماده دهم قانون ۱۸۳۶ نیز بیع میشود که مقررات مذکوره در ماده اجم نسبت بمطالباتیکه صدور حواله و یا پرداخت آن بواسطه عملیات اداری بعهده تعویق افتاده شامل نخواهد گردید در حقیقت دولت نمی تواند طلبکارانی را که خود دولت سبب تعویق پرداخت طلب آنها بوده است بی حق بنماید.

دوره های عملی که پنج سال آنها خاتمه یافته بکلی از دفاتر محاسباتی خارج و حذف میگردد و مطالباتی که بواسطه مستثنیات مذکوره قبل از تاریخ پنج سال قابل پرداخت خواهد بود در فصل مخصوص بخود در بودجه بنام مخارج دوره عمل حذف شده منظور خواهد گردید

۵. خاتمه دوره بودجه ها در انگلستان

در انگلستان که محاسبات بطور سالیانه و سال و سال است خاتمه معاملات در آخر هر سال بطور سهل و ساد انجام پذیر است اعتبارات چنانچه تا آخر سال مصرف نرسیده باشد حذف می گردد چنانچه لازم بود بک رای جدیدی مطالبات پرداخته شده طرف احتیاج خواهد بود همینکه در عصر ۳۶ مارس سال مالی خاتمه یافت معاملات آن سال بهیچ شکل تمدید نخواهد گردید.

سال جدید که از اول ماه آوریل شروع میشود بدون تشخیص ریشه و اصل موضوع شروع به پرداخت اعتبارات مصوبه تا آخر روز

سال مینماید .

در ایتالیا که در آبیجا هم دوره عمل سالیانه متداول است بشکل دیگری انجام میشود

دوره عمل سالیانه در ایتالیا عبارت از درازده ماه از اول ژوئیه تا ۳۰ ژوئن میباشد در این دوره عمل سالیانه فقط مثل انگلستان معاملات صندوق انجام میگردد بلکه حقوق دولت برای دریافت عایدات و هم چنین حقوق طلب کاران از دولت نیز تشخیص و تعیین میشود و برین جهت محاسبه بقایا مقرر گردیده است

در این محاسبه بقایا عایدات تشخیص یافته ولی وصول نشده و مخارج تصدیق شده ولی پرداخت نشده منظور گردیده و حساب بقایای دوره عمل را تشکیل میدهد

حواله مخارج این محاسبه بقایا مطابق همان قواعد عمومی و تابع همان مقررات است و محتاج به تصدیق قبلی دیوان محاسبات نمی باشد .

دیوان محاسبات به استناد خرج رسیدگی نموده و با بودجه مصوب تطبیق مینماید .

قسمت چہارم

کنٹرل بوجھ

فصل بیست و هفتم

لزوم کنترل - حواله دهندگان و روسای مالیه و محاسبات - کنترل روسای مالیه

* - لیون کنترل منجر بوضوحیت های عریب و عجیب میشود میالین رسیدگی قضائی معسکه اقلایی در ۱۷۹۴ تضوات نموده و عده ایسرا محکوم باهدام مینماید *

* ۲ - حواله دهندگان و روسای مالیه دسته اول حسابهای بدون اسم برای دوره میل میدهند دست دوم حسابها را تا اسم و حساب برای دوره معاملات و عملیات خود تهیه مینمایند *

* ۳ - کنترل از نظر روسای حسابداری سه شکل کلاسیک کنترل اداری

* ۴ - محاسبه دول

* ۵ - کنترل قضائی حواله دهندگان

* ۶ - محاسباتیکه بوسیله روسای مالیه تهیه میشود *

* ۱ - اقدامات شدید که بواسطه نبودن کنترل به میان

آمده است

در دوره نیمه وحشی از نقطه نظر مالی که در فصل دوم کتاب

شرح داده شده است

کنترل مالی وجود نداشته است در ابتدای جلوس فیلیپ لبل

اداره ما و وجود نداشته یا ادارات عمومی ممالکتی مخلوط و همزوح

بوده است

نمودن کنترل باعث معایب و معاسدی میگردد . مامورین مالیه

بطور آزادانه در اموال و دارائی عمومی دخالت نموده و به نفع شخصی

خود عواید خزانه مملکت را از مقصد اصلی منحرف مینماید و داند همین که بدی از خدمتگذشت این قبیل نامورین را، مداره مجازات میآورد و بختند این بود خلاصه رسیدگی و کنترل قدیم امثال و اتفاقات چنددی در دوره های خیلی قدیم این بیان ما را ثابت مینماید

پس از انقراض اصول و سیستم (لار) يك مجلس عدالت جدیدی عامور گردید (۱۶ ژانویه ۱۷۲۶) تمام اوراق نقدی که در مدت دوره سیستم لار در جریان و در دست مردم بوده است امضا نماید اعضای اوراق مزبور بیشتر مربوط باشخاص متفرقه بوده و چندان ربطی بروسای مالیه نداشت مقصود از امضا تشخیص دارندگان سهام و تمیز مابین آنهاست که از راه معامله با اوراق منافی برده اند بوده تا اینکه حتی المقدور آن سرمایه ابتدائی بدست اشخاص متفرقه عاید شود

مبلغ دو میلیارد ۴۵۲ میلیون لیره متعلق به ۱۱۰۰۰۰۰۰۰ امضا و از مبلغ مزبور فقط يك مليار ۸۰۰ میلیون و کسری قبول شده و هفتصد میلیون نهمیناً کسر گردید

تا اواسط قرن هیجدهم مقررات سخت و خودسرانه در موقعیکه بدی به حد کم ل رسید میدان آمده و اجهای تشکیلات قدیمه برقرار میگردد و این مسئله بیشتر از نبودن کنترل منظمی در کار بوده است و چنانکه امثال آراء تعقیب نمایم

در دوره انقلاب هم یک مسئله قابل ذکر خواهد بود و رسیدن بحساب سی و دو نفر مستاجرین و متصدیان قدیمه امور مالیه از نبودن قضی و قضاوت تا دوره کنوانسیون معوق مانده بود و مجلس کتواسیون دوسیه های اینکآر را بکمیته های امنیت عمومی و محاسبات و مالیه

رجوع نمود يك مخبري مامور گردید که شکایات وارده بمستاجرین و متصدیان امور مالیه را خلاصه نماید شکایات های مزبور فقط از نقطه نظر اقتصاد و مالیه بود و عبارت از مطالب ذیل بود تغییر و تبدیلات در حساب و جمع بندی عایدات و مخارج تضمینات غیر سهیخته از تسبیح معاملات سموات مالیه گذشته مخارج غیر سهیحه ناخیر در تحویل وجوه بخزانه میزان مالیات که بجای شش درصد در صد حساب شده بود و غیره و غیره برای تحقیق و تدقیق در مسائل مذکور کمیته های موقت مجلس کنوانسیون پیشنهاد نمودند که مستاجرین مزبور به محکمه جزائی انقلابی رجوع شود مجلس هم بدون هیچ مخالفتی این پیشنهاد بیرحمانه عجیب و غریب را قبول و تصویب نمود

لذا بر این محکمه جزائی انقلابی رسیدگی بمطالب مربوطه بمستاجرین و متصدیان مالیه اموده و در جلسه اول مطابق تهمت نامه تیکه از طرف کمیته انوبل تهیه شده بود بدون این که ملاحظه بیانات متهمین را اموده با گوش یا قوال مدافعین آنها بدهد در جلسه رسمی مستاجرین و متصدیان مالیه مزبور را فردا فردو جمعاً مسئول و متصرف دانستند که در محاسبات تغییرات داده و منافع غیر مشروع برده و باقی دار بوده و در وجوه حیف و میل اموده اند و بدون هیچ ملاحظه جدیدی بمطلب حکم اعدام آنها صادر گردید در همان روز پس از خروج از محکمه ۲۸ نفر اشخاص مذکور بمنحرفتی آویخته شده و اعدام گردیدند و در ۱۷۹۴ سال دریم جمهوریست

۲۵ - حواله دهندگان - محاسبین (مقصوروزرا و

روسای مالیات است)

این یاد کاری های مشغوف و امثال مذکور قبل بطور لزوم تشکیل
کنترل منظم دائمی را ثابت مینماید تا بتوسط کنترل موثری جلوگیری
از افراط و تفریط شده یا بلافاصله کشف خیانت و تقلب گردیده و مجازات
مقصرین بموقع واقع و سبب ایجاد مامورین باصرف درستی بشود باینچنین
تاسیس یعنی يك کنترل ثابت منظم امور اداره و هیئت اجتماعی بهالت
بربریت خواهد بود

از همین نقطه نظر در قرن نوزدهم مخصوصا در ابتدای دوره
تجدد از روی يك اساس متین و محکم کنترول در فرانسه تاسیس
گردید و برای اطلاع از کیفیات آن تشکیلات موضوع را مورد بحث
قرار میدهم

مطابق اصول حقوق اداره سه مرتبه کنترول موجود است کنترول
اداری کنترول قضائی - کنترول قوه مقننه - این تقسیم کلاسیک و از روی
منطق و از ابتدای مطلب سزاوار توضیح و تعیین است
کنترول اداری در دوائر دولتی بطور سلسله مراتب از طرف
مامورین مافوق نسبت بزیر دستان خود اعمال و اجرا میشود کنترول
قضائی از طرف دیوان محاسبات نسبت بروسای مالیات و محاسبینیکه در
نهایت قضاوت و محاکمه دیوان مزبور واقع می شود بدیگری است •
کنترول قوه مقننه از طرف پارلمان نسبت بوزراء مامور اجرای بودجه
اعمال و اجرا میگردد •

جزئیات این سه تقسیم کنترل در بیانات بعد تشریح میشود و فعلا مطابق اصولیکه تا کنون تعقیب نموده ایم عملیات را جمع ببودجه را قدم بقدم بر حسب ترتیب خود بیان می‌مائیم دو قسم مامورین و متصدیان (وزرا و روسای مالیه) در اجرای بودجه شرکت نموده اند همین که اجرای بودجه خاتمه یافت بایستی خود را در انجام وظایف مرجوعه صدیق معرفی نموده و صحت عمل آنها تصدیق شود ولی باید دانست این تصدیق صحت عمل نسبت بوظایف هر يك از این دو قسم متصدیان عمل متفاوت است از نقطه نظر کنترل تفاوت مابین این دو طبقه را بترتیب ذیل میتوان تشخیص داد

اولا محاسبین روسای مالیه محاسبات خود را بطور معاملات سالانه داده و حواله دهندگان بطور دوره عمل حساب میدهند معاملات صندوق در حقیقت از روی يك ترتیب علمی و مرتبی است و در هر موقع آن معاملات کامل و همیشه میتوان معاملات و محاسبات صندوق را قطعا بدنه بدون آنکه محتاج به هیچ ضمیمه یا اتصالات بعدی باشد پس در آخر سال یعنی در آخرین روز های اخیر محاسبه محاسبین بسته می شود حواله دهندگان نمیتوانند مثل محاسبین عملیات خود را در هر تاریخ بدون ضمایم و اتصالات مربوط بعملیات بعد ببندند بلکه بر خلاف بایستی تمام قسمت های متفرقه همان معامله و عمل را جمع آوری نموده تا اینکه یک مرتبه مطابق با ارقام اعتبارات مصوبه آنها را بمرکز بر روز و ظهور برسانند محاسبه حواله دهندگان يك محاسبه منطقی است صكه موافقت بسته شدن فوری و غفلتی نمینماید + مهلت هایی که برای دوره ای داده شده است باز در بعضی اوقات بنظر کافی برای انجام مقصود نیست

بهمین مناسبت شخصیت حواله دهنده در چنین محاسباتی بمیان نمی آید زیرا حواله دهنده (وزیر) حساب شخصی خود را نداده بلکه محاسبه را معلوم می نماید اسم وزیر غیر معلوم و محاسبیه رزارخانه ملاحظه می شود و ولی بر خلاف محاسب رئیس عالییه اسمش در تمام مراسلات معین و در دوره عمل شخصا مسئول عواید صندوق و مسئولیت او همیشه در سر جای خود باقی است

در باره محاسبین لازم است نسبت بتسویه و تفریق محاسبیه آن ها رسیدگی شده و يك قوه قضائیه تصدیق صحت آن ها را بشماید در صورتی که هیچ تصمیم قوه قضائیه برای رفع مسئولیت حواله دهندگان یعنی وزرا لازم نیست

صفت محاسب خود او را يك حالت متنازع قیة میگذارد زیرا تمام علاقه او در رهن دولت و يك قسمت با تمام دارائی او بطور ضمانت در صندوق های دولتی امانت گذارده میشود يك مفاسد حساب قانونی که از طرف دیوان محاسبات باو داده شود ممکن است محاسب را خلاص و علاقه و دارائی او را باو مسترد نماید پس محاسب محتاج بمعاکمه و رسیدگی است

تا اینکه پس از خروج از خدمت آزادی و خلاصی علاقه حساب خود را بدو چوب همفاسد حسابی کسب نماید

بموجب ماده ۲۱۲۹ و ماده دیگر قانون مدنی فرانسه دولت يك حق امتیاز قانونی نسبت بعلاقه چات محاسبین دارد و در حقیقت دارائی مامورین مزبور در رهن دولت است هیچ مشابهتی مابین وزیر با مامورین مذکور نیست زیرا هیچ حق امتیاز و هیچ رهینه قانونی بمنازع خزانه دولت تحصیل بعلاقه وزیر نمی شود حواله دهنده وزیر

همیشه آزادی مطلق نسبت به علاقه و دارائی خود داشته و دارائی او ابتدا
 ربط و انصالی به مشاغل او ندارد. چنان که يك روز از خدمت خارج بشود
 ولو این که ملینها مخارج را حواله داده باشد باز آزادی و خالی از اضطرار
 است خلاصه آن که شخص وزیر حواله دهنده در مشاطره نبوده مگر
 این که در موارد استثنائی که اصول مسئولیت او مطابق قوانین محاسبات
 عمومی مورد پیدا نموده باشد محل مواخذه خواهد بود ولی باید دانست
 که این مسئولیت در موارد اعمال همیشه است و الا قبلا و بطور دائمی
 هیچ تهنیدی بر عهده وزیر حواله دهنده نیست و بنا بر این مثل محاسب
 محتاج بحکم قوه قضائیه نخواهد بود

این اختلاف اوضاع و احوال و وزیر حواله دهنده و محاسب سبب
 آن است که ترتیب کنترل بهر يك از آنها بطور مختلف معمول و
 مجری باشد نظر باین که حواله دهندگان محاسبه بطور دوره عمل
 داده و محاسبه بین بطور معاملات سالانه یا دوره تصدی شخصی باید حساب
 پس بدهند شکل محاسبه آنها هم تغییر مینمایند و همین طور بمناسبت
 این که راجع به محاسبه محاسبین قضاوت يك محکمه محل احتیاج بوده
 و چنین ترتیبی در مورد حواله دهندگان معمول و مجری نیست رسیدگی
 باین دو محاسبه نیز بشکل متحد المال و موافق يك ترتیب نخواهد بود
 پس نظر بمراتب مذکوره راجع بهر يك از این دو طبقه متصدیان امور
 دولتی که شرکت در اجرای بودجه مینمایند باید طرز جداگانه بحث نموده
 و ترتیب کنترل درباره هر يك از آنها را علیحده شرح دهیم

۳ - کنترل اداری محاسبین

محاسبین در سه مورد در تحت کنترل واقع میشوند : اداری -

نائی . و مقننه .

کنترل اداری نسبت به محاسبین در موقع جریان اجرای بودجه موافق ترتیبیکه سابقاً ذکر شده است دائماً مورد عمل بوده و برای یاد آوری مختصری از آن را ذیلا بیان مینمایم .

اولاً محاسبین در مواقع همینه هر دهر روز یکمرتبه با اقلاد در هر ماه محاسبه خود را برای روسای مافوق خود فرستاده و در آن صورت محاسبه معاملات و اوضاع صندوق را از حیث وصول عایدات و پرداخت مخارج و موازنه دفاتر معلوم میدارند بعلاوه معاملات هر ماه را با ماه قبل با سال حاضره را باسال قبل مطابقت نموده بقایا یا مساعدههاو غیره را تشریح مینمایند

این صورتهای حساب که با اسناد خرج آن از حیث عایدات و مخارج از قبیل حوالجات و بروات تادیه شده و که سوشهای قبوض رسید یا سوشهای قدیمه است به ادارات ولایتی خواه به اداره عایدات یا خزانه داران کل یا محاسبین مستقیم خزانه بر حسب ترتیب کار و مؤلیت زیر دست به مافوق ارسال میشود .

خزانه داران کل (مقصود خزانه داران ولایتی است) که در ولایت محل اقامت خود مافوق ندارند صورتهای مزبوره را بوزارت عالییه در یاریس ارجاع میدارند .

ثانیاً محاسبین در هر محل تفتیش میشوند باین معنی مامورین مافوق آنها شخصاً در مواقع غیر مترقبه در دوائر آنها رفته پول های صندوق را شماره نموده و اسناد آنها را ملاحظه دفاتر را بسطه و در نوشتهجات نجسس و تفتیش نموده و تمام مطالب اداری را مسبق می شود .

بلاخره مفتش کل عالیّه ابتدا محاسبین درجه اول را افتتاح و رسیدگی نموده (مافوق این محاسبین فقط اداره هر کژی و وزارت مالیه است) و پس از آن بقدر امکان در باره محاسبین زیر دست و جزر که در تحت نفیث روساء خود نیز بوده اند رسیدگی بعمل میآورد . پس موافق بیان فوق کنترل اداری مرکب از سه مراتب ذیل خواهد بود :

۱ - ارسال صورت های محاسبیه و اسناد راجعه بآن از حیث عایدات و مخارج در مواقع معینه .

۲ - تحقیقات و نفیثات در سر محل از طرف روسای مافوق در ماهورین زبردست .

۳ - تحقیق و نفیث عالی الففله مفتش کل مالیه .

• ۴ . محاسبات (دو بل)

ترتیب محاسبیه دو بل را بعضی از اوقات در جزء کنترل اداری بشمار میآورند اگر چه ترتیب مذکوره را در ردیف کنترل های اداره شمردن امر مشکلی است ولی فعلا به بیان اصول این سیستم محاسبات شروع نموده و پس از آن عقیده خود را در این موضوع خواهیم نگاشت .

در ماده ۱۴۴ تعلیمات عمومی عالیّه مورخه ۲۰ ژون ۱۸۵۹ راجع بمحاسبات بطرز در گانه دو بل ابطور توضیح داده شده (از تاریخ سنه ۱۸۰۸ . دفاتر محاسبات و تحویلداران کل و تحویلداران خصوصی بطور دو گانه دو بل نوشته شده است .)

طرز دفاتر بطور دو گانه دو بل عبارت از آنست که برای هر عمل دو طرف یا دو محاسبه فرض شود یکی دائن و دیگری مدیون یا بده و بستان . در حقیقت هر عمل محاسبیه ازوما مرکب از دو طرف مخالف یکدیگر

است زیرا عملی که یکطرف را مستخلص مینماید طرف دیگر را باطبع متعهد نموده پس همیشه برای يك معامله یکطرف را طلبکار و یکطرف را بدهکار باید تصور نمود شخص بدهکار کسی است که مبلغی که بلا دریافت یا سابقا دریافت نموده است و شخص طلبکار کسی است که وجه را فعلا تادیه یا قبلا تادیه نموده است

اگر چه ماده مزبور خود توضیح مطلب را نموده مع هذا چنانچه باید تفسیری در آن موضوع نموده مطلب عبارت از بیانات ذیل خواهد بود محاسبه ساده که قبل از موضوع محاسبه در گانه دویل باید شروع از آن نمود عبارت از شرح معاملات و عملیاتی است که بطور واقم و ساده در يك دفتر روزنامه با تشخیص عایدات و مخارج نوشته می شود *

محاسبات ساده چنانکه بیان گردید در يك دفتر روزانه تمام عملیاتی که تدریجا واقع میشود مرتبا درج می نمایند. محقق است که به بالاخره این معاملات و عملیات را باید جمع آوری و خلاصه نموده پس خلاصه روزنامه را که یومیه درج گردیده منظم در دفاتر معارن نقل مینمایند در دفاتر معارن مزبوره آن عملیات از حیث نوع معامله و قسمت های مختلفه و مخارج به تقسیمات جزء منقسم میشود *

تحصیلداران که هنوز دفاتر آنها بطور ساده نگهداری می شود ابتدا تمام عایدات خود را که متدرجا از مالیات دهندگان اخذ مینمایند در يك روزنامه تهسوس دار نوشته ویس از آن بافراغت خاطر مندرجات روزنامه تهسوس دار را از روی احتیاجات اداره در معار های مشخصه دفتر معارن نقل مینمایند.

دفاتر معارن نیزیکه معاملات روزنامه ها نقل بآنها میشود * بنام

دفتر خلاصه و دفتر محاسبات مختلفه بطور دوائر خوانده می شود *

ص این ترتیب عبارت از مطالب ذیل است * چگونه باید مطمئن گردید که این دفاتر معاون مرتباً نگاهداری شده ؟ و چگونه باید مطمئن گردید که خلاصه دفتر روزنامه صحیحاً و کاملاً نقل به دفتر معاون شده است ؟ آیا يك كثرای در این خصوص موجود است که اسباب اطمینان خاطر بشود ؟ آیا شخص مسجوق میشود اگر بفراوشی يك ثبات و یا بهو قلم يك نویسنده يك مبلغی از قلم اقتاده یا به غلط نوشته شده باشد ؟

بدون شبهه و بیروهاات موجودی صندوق خود کنترل موجودی دفتر روزنامه را نموده و این مسئله خود علامت ممیزه و ثابت گنشده ایست ولی این فقط مسئله ایست که در محاسبه ساده موجودی و الا خارج از معالقه ارقام دفاتر روزنامه با موجودی صندوق از روی خود محاسبات هیچ کثرای نمیتوان نمود نظر بآن که نقل معاملات برای تشریح و تقسیم آنها در دفتر معاون با معاملات صندوق يك ترتیب نیست در حقیقت ثبت دفتر معاون با معاملات صندوق بکلی از هر اوع رسیدگی و تحقیق دور و چنانکه اشتباهی در ارقام بشود هیچ علامت و نشانه برای فهمیدن محاسبات در دست او نموده و فقط اطمینان محاسب بمحاسبات از حیث دقت و مواظبت خود وزیر دستان است *

بطور خلاصه آنکه محاسبه بطور ساده از روی ترتیب وقاعده و اصول اطمینانی برای محاسب تهیه نمی نماید .

پس قطعاً محاسبات بطور ذیل از روی ترتیب وقاعده علمی باعث حصول اطمینان خاطر میباشد چنانکه همیو ژان سای در این موضوع بیان مینماید در دفاتر يکه معاملات در دستون بطور ذیل ثبت می

نود هر قلم معامله بواسطه يك قلم دیگر که عین اوست گنترک می شود چنانچه در يك معامله در موقع درج ستون های مختلف در هر دو جا بین همان مبلغ اشتباه بشود در هیچ سوختی ممکن است تصور نمود که محاسب از اشتباه خود مسبوق و ملتفت نمی گردد.

محاسبات بطور دو گانه (دو بیل) دو امتیاز و فایده را بر طرز محاسبات بطور ساده دارا است در مرتبه اولی این طرز محاسبات يك صحت کاملی که در حقیقت اجباری است در تمام دفاتر داشته و بواسطه دو جا ثبت نمودن معاملات هم در روزنامه صندوق هم در دفاتر مشروح اطمینان خاطر از صحت معامله حاصل است.

در مرتبه ثانی این طرز محاسبات بواسطه تکرار معاملات يک نمایش واضح و روشنی معاملات میدهد در صورتیکه تکرار عمل هیچ نقصان و ضرری باصل معامله و ارقام وارد نمی آورد.

ولی باید این مسئله را هم در نظر داشت که از دو جا ثبت نمودن معاملات و دو بیل بودن محاسبات يك حالت دورویی به محاسبه داده نشود درست است که گفته ایم محاسبات دو گانه سبب آن است که هیچوقت محاسب اشتباه نمی کند ولی همینطور هم این طرز وسیله برای گول زدن سایرین میباشد.

از این نقطه نظر اخیر ترس و واهمه از طرز محاسبات دو بیل شروع به نمایش نموده محقق است اگر محاسب نظر سوئی نداشته باشد خطری در محاسبه موجود نخواهد بود ولی چنانچه برخلاف مابیل به گول زدن سایرین بشود نهمه این وسیله برای محاسب همان محاسبه دو بیل خواهد بود.

رسیدگی کننده به محاسبات ممیز در حقیقت همیشه ممکن است

در تکرار معاملات محاسبه دوبل اشتباه نماید ، در همین این تکرار ارقام در ستون های مختلفه حقیقت در زیر پرده بوده و شناختن مطلب نهایت اشکال را دارا میباشد .

خلاصه آنکه محاسبات بطور دو گانه که اساس آن برای اتصال و ربط ثبت معاملات دفاتر مشروح و دفاتر احصائیه و محاسبات صندوق و وجوهات و اوراق نقدی و بالاخره مقصود از صحت عمل و معامله است هرگز برای رسیدگی کننده محاسبه روشن و واضح نخواهد بود فقط وسیله نیکه برای رسیدگی کننده محاسبه موجود است این خواهد بود که خود را از این مشکلات بیچ در پیچ محاسبات دوبل خلاص نموده و برای دانستن مطلب شکل آنرا به محاسبه ساده تبدیل نماید

مفتش کل مالیه نیز این ترتیب را معمول داشته و بمحض آنکه بمرکز يك تعویلداری یا خزانه دار ولایتی حاضر میشود اولین وظیفه موازنه و رسیدگی محاسبات بهرزه محاسبه ساده است یعنی برای دانستن مطلب محاسبه دوبل را تبدیل به محاسبه ساده نموده و از روی محاسبه ساده و بدون اشکالات پیچ و ایچ های محاسبه دوبل نتیجه مطلوبه را حاصل و وظیفه خود را انجام میدهد .

بدون آنکه رسیدگی کننده حساب از محاسبه دوبل مطلبی کشف نماید خود را در تکرار ارقام گم نموده و برای خلاص از این چاره جز مراجعه به محاسبه ساده ندارد و همین مناسبت این طرز محاسبه را ما جزء کنترل های اداره بشمار می آوریم

۵ - کنترل قضائی در باره محاسبین و جمعداران مالیه

بعلاوه کنترل اداری که دائما در موقع جریان عملیات اجرایی بودجه واقع میگردد يك کنترل دیگری بنام کنترل قضائی در آخر هر دوره عمل برای محاسبین وجود دارد.

در موقعیکه سال خاتمه یافته یا ماه و ریت يك محاسب و جمعدار مالیه تمام یا از خدمت منفصل میشود هر محاسب حساب دوره عمل خود را تهیه و تنظیم مینماید

در فصل پنجم راجع به محاسبات دوره عمل و دوره محاسبات عمل شخصی توضیح داده شده است این محاسبه که اساس رسیدگی و قضایات دیوان محاسبات است بشریبه ذیل نوشته میشود.

۱ - اوضاع مالیه اداره مربوطه در افتتاح دوره عمل

۲ - کلیه عایدات و مخارج

۳ - اوضاع مالیه اداره محاسب و جمعدار در دوره عمل نهیین

باقی مانده حساب و وجوهات نقدی و اوراق تقدینه ماده ۳ نظامنامه ۱۳ مه ۱۸۶۲ محاسبات مزبوره از طرف محاسب امضا و صحت آن تصدیق گردیده و با تعیین تاریخ در مدت مقرر در نظامنامه بمقامات لازمه برای رسیدگی تقدیم میشود. همچنین محاسبات مزبوره باید دارای اسناد خرج مشتمله بوده و آن اسناد از روی تریب عملیات و معاملات واقع کلاسه شده باشد. ماده ۲۷ نظامنامه فوق

محاسبات دوره عمل مالیات» باستثنای محاسبه دوره عمل شخصی»

شامل دو قسمت جداگانه خواهند بود يك قسمت متعلق بعملیات و

و معاملات سنه ماليه گذشته و يك قسمت مربوطه عمليات و معاملات سنه
ماليه جاري است .

ماده ۳۱۷ نظامنامه ۱۸۶۲ علاوه بر در قسمت در يك صورت
خلاصه گردیده و عبارت از كليۀ عمليات و معاملات دوره عمل
خواهد بود .

اداره مركزي وزارت ماليه محاسبات دوره عمل را در بافت و قبل
از سال بديوان محاسبات در ديوان محاسبات كل رسيدگي اوليه آنها
بعمل مي آيد . ديوان محاسبات مطابق شرحي كه در فصل بعد داده خواهد
شد محاسبات مزبوره را از نظر قضاوت در تحت مذاقه و رسيدگي آورده
و حكمي كه در آن موضوع از ديوان محاسبات صادر مي گردد محاسبات
را مفروق و محاسب را بريا الدنه و با باقي ديافاضل آنها تعيين
مي نمايد .

در صورت باقي نداشتن محاسب مفاصحا حساب قطعي بدست محاسب
داده ميشود و چنانچه مامور مرود از خدمت منقصل باشد مفاصحا حساب
را جمع باستخلاص رهينه هاي او نيز بوده و بكلي از قيه دانتيكه در باره
دارائي او تا آنوقت از طرف دولت معمول بوده خلاص خواهد بود در
حاليكه محاسب باقي دار بوده حكم اخذ باقي از صادر و وزير ماليه
مامور اجرائي حكم مزبور خواهد بود . ماده ۳۱۸ نظامنامه
۱۸۶۲ م ۳۱

۵-۶- کنترل قوه مقننه در باره محاسبات

و جمعداران

سومين كنترليكه در باره محاسبات و جمعداران واقع ميگردد

کثیرل قوه مقننه و عبارت از مطابقه مجموعه محاسبات آنها با نتایج حاصله و خلاصه محاسبه کل مالیه و راپرت های دیوان محاسبات است مقصود از مجموعه محاسبات این است که قوه مقننه جزئیات محاسبات را ندیده بلکه رو بهمرفته و جمع های کل آنرا با محاسبات کل مالیه مطابقه مینماید

محاسبه کل مالیه که در فصل بعد شرح آن داده خواهد شد شامل صورت مشروح تمام عملیات و معاملات بودجه خزانه ناری است که از طرف محاسبین و جمعداران در مدت دوره عمل مالیات واقع گردیده است این صورت مشروح از طرف وزیر مالیه تهیه و تنظیم شده پس از طبع حایین اعضاء پارلمان توزیع میشود. اگر چه مندرجات این صورت بواسطه رسمیت آن محل اطمینان نمائندگان ملت است همچنان تمام ارقام مندرجه در این صورت مشروح باستی باذایرتهای دیوان محاسبات که برای هر دو عمل میدهد مطابقه نماید.

چنانکه در آئیه ملاحظه خواهیم نمود دیوان محاسبات دوراپرت عمومی کلی راجع بدوره عمل و یکی دیگر راجع بیک سال فقط تهیه و تنظیم مینماید راپرت اولی بیشتر راجع بعملیات حواله دهندگان وزراء بوده و راپرت دوم احکامیکه در باره اشخاص نسبت بدوره عمل هر محاسب صادر نموده است خلاصه نموده و جمع آنها را محاسبه کل مالیه مطابقه کرده و بالاخره موافقت آنها را با یکدیگر معلوم میدارد.

این مطابقه و موافقت را قانون تفریق بودجه کاملاً واضح و ثابت خواهد نمود

فصل آئیه کاملاً ترتیب مذکور فوقی را تشریح نموده و بعداً به

بیان ذیل اکتفای ما نمیم .

قانون تفریق بودجه صوبه پارلمان بر طبق اساس محاسبه کل
مالیه و ايرت های عمومی سنواتی دیوان محاسبات آخرین کنترل
دوره عمل محاسبین و جمعداران خواهد بود .

فصل بیست و هشتم

کنترل حواله دهندگان

اول - در باره حواله دهندگان مخصوصاً حواله دهندگان اصلی در حقیقت هیچ کنترل اداری در باره آنها معمول و مجری نیست . نه در باره حواله دهندگان اصلی و نه در باره حواله دهندگان درجه تویم کنترل قضائی بعمل نمی آید .

تویم - اشکال مختلفه کنترل فرقه گفته نسبت به حواله دهندگان محاسبه

وزراء قانون ۱۸۱۶ - ۱۸۱۸، ۱۸۱۷ - ۱۸۱۸، ۱۸۱۸ - ۱۸۲۳

سوم - محاسبه کل مالیه اطلاعاتیکه در محاسبه مزوره مندرج است . محاسبات در محاسبه کل مالیه بدو قسمت تنظیم و ترتیب شده تا آنکه از محاسبه دوره عمل محاسبه سنه مالیه میتوان رجوع نمود محاسبه بطور طبقات محاسبین اسناد احصایه

چهارم - کمیسیون رسیدگی محاسبات وزراء

تشکیل کمیسیون مزبور خارج از پارلمان و وظائف آن

پنجم - واپسیت و بیان نامه های دیوان محاسبات بطور سال بسال و سنه مالیه - واپسیت دیوان محاسبات برپایه منکته مراجع بخلاف قواعدیکه از طرف حواله کنندگان صادر می گردد

ششم - عدم کفایت کنترلی که در فرانسه برای جلوگیری از حواله دهندگان معمول و مجری است . تفهیماتیکه در این موضوع از طرف موند کلو در سنه ۱۸۴۰ و اخیراً از طرف کمیسیون پارلمان شده است . موافقیکه در آنوقت خلاف قواعد حواله دهندگان مواغله و معیارات میشود مملد حواله دهندگان دلزای اقتدارات قون ماده هستند .

اول نبودن کنترل اداری و قضائی نسبت به حواله

دهندگان

حواله دهندگان مرتبه ثانی که در تحت ریاست وزیر هستند

در تمام مدت دوره عمل آنها مطابق نظامنامه ۳۱ م ۱۸۶۲ کنترل اداری در باره آنها معمول و مجری است. ماده ۳۹۷ تا ۳۰۴ این کنترل اداری مخصوصاً عبارت از اقل و ارسال اسناد صورت وضعیت معاملات اختیاریه های صدور پروات و رسول ده و وزبه ده روز و ماه به ماه و سال سال است که از ملاحظه آن اداره مرکزی وزارت معالیه دعا عملیات حواله دهندگان مرتبه اول و درجه نای را تمقیب و رسیدگی می نماید. در حقیقت این طرز رسیدگی مطابق همان تریبی است که روسای مافوق بزیر دستان خود در باره محاسبین معمول و سابقاً شرح آن مذکور گردیده است.

رئی نسبت به حواله دهندگان اصلی درجه اول هر ممکن است که چنین تریبی معمول و مجری شود. زیرا چنانکه میدانیم حواله دهندگان اصلی و درجه اول وزراء هستند به علاوه هیچ نوع در مملکت فرانسه نمیتواند وزراء را در مدت جریان بودجه مطیع اوامر خود بنماید حق تفوق وزیر مالیه نسبت به همکاران خود که در یکی از فصول سابقه بیان گردید برای اجرای چنین وظیفه کافی نیست دیوان محاسبات فرانسه نیز مثل بعضی از ممالک خارجه دارای حق کنترل قبل از عمل نموده و باید گفت که حواله دهندگان اصلی (وزراء) در مملکت فرانسه تابع هیچ کنترل اداره نیستند راجع سکنترل قضائی بودن چنین کنترل نسبت تا تمام حواله دهندگان درجه اولی و نای محقق است دیوان محاسبات در هیچ حالتی نمیتواند در امور راجعه حواله دهندگان قضاوت نماید این بود اصولی که قانون ۱۶ سپتامبر ۱۸۰۷ مقرر گردیده و این اصول همیشه مرعی و برای ختم بیان و شاهد مسئله نیز کافی خواهد بود که حواله دهندگان در تحت قضاوت دیوان مزبور اقمه نمک دهند.

۲ - کنترل قوه مقننه در باره حواله دهندگان

محاسبات وزراء

کنترل قوه مقننه حقیقتاً کنترلی است که نسبت به حواله دهندگان معمول و مجری است این کنترل عبارت از محاسباتی است که وزراء سال سال به پارلمان تقدیم مینمایند و محاسبات مزبور شامل فقرات ذیل است ۱^۲ محاسبات قطعی مخارج ۲^۳ محاسبه قطعی عایدات ۳ - محاسبه کل مالیه

قانون ۲۸ آوریل ۱۸۱۶ مطلب را باین طور بیان مینماید ماده ۱۲۲ - محاسبات مخارج هر وزارتخانه طبع خواهد گردید

پس از آن قانون ۲۰ مارس ۱۸۱۷ چون توضیح مذکور را کافی ندانسته در اصل ۱۲ بنام مقررات راجع به محاسباتیکه باید بمجلسین تسلیم شود در ماده ۱۴۸ ترتیب آنها را بیان نموده و بموجب آن ماده وزراء يك محاسبه از دوره عملیات سال قبل خود تهیه و طبع نموده و در هر دوره اجلاسیه بمجلسین تقدیم میدارند. ماده ۱۴۹ قانون مزبور نیز اساس محاسبه کل مالیه را توضیح و ما بزودی در آن موضوع بحث خواهیم نمود

بالاخره ماده ۱۵۰ قانون ۲۰ مارس ۱۸۱۷ مستویات محاسبات وزراء موافق جمله ذیل بیان مینماید وزراء حواله دهندند تمام وزارتخانهها محاسبیه مخارجی که در مدت دوره تصدی خود احکام صادر نموده اند تهیه نموده و محاسبیه مزبور را با حواله جالیکیکه در ظرف همان مدت صادر نموده اند مطابقت کرده و با اعتبارات مصوبه هر يك از فصول بودجه خود

تطبیق مینماید

قانون ۱۵ مه ۱۸۱۸ - ۲۵ مارس ۱۸۱۷ قانون تفریق بودجه را توضیح در آخر این کتاب شرح آن داده خواهد شد و به علاوه مقرر نموده است که بنام استاد خرج و اسناد مثبت قانون تفریق بودجه محاسبات وزراء نیز ضمیمه آن شود

نظامنامه ۱۰ دسامبر ۱۸۲۳ پر گرام تمام چیزهایی که در محاسبات وزراء باید مندرج گردد معلوم داشته و گذشته از آن نیز یک کمیسیون که بعد از موضوع بحث ما خواهد گردید، برای رسیدگی به محاسبات مزبوره تعیین نموده است

موافق مقررات مذکور فرقی در وزراء حواله دهند هر وزارتخانه مجبور هستند که هر ساله محاسبات قطعی عملیات و معاملات سه ماهه قبل را نشر و محاسبه قطعی مزبوره که شکل و ترتیب آن بموجب نظامنامه معین است بایستی طبع و مابین نمایندگان مجلسین توزیع شود و این محاسبات بمنزله اسناد خرج و اسناد مثبته لایحه قانونی تفریق بودجه خواهد بود

وزیر مالیه نیز علاوه محاسبه قطعی مخارج وزارتخانه خود در صورت محاسبه میکند مخصوصاً شخص او است نشر عیناً باین دو محاسبه عبارت از محاسبه قطعی عایدات و محاسبه کل حالیه است

وزیر مالیه در محاسبه قطعی عایدات نه فقط ارقام و عبارات در یافتی و حقوق ثابت دولت را تعیین میکند بلکه راجع باحصائیه اسهام دولتی و اشیاء قیمتی و غیره نیز توضیحات لازمه را میدهد. ماده ۱۴۹ قانون ۲۵ مارس ۱۸۱۷ اساساً تشکیل چنین محاسبه ای را مقرر نموده است

۳ - محاسبه کل هالیه

محاسبه کل هالیه محتاج توضیحات مفصله است. محاسبه مزبوره در يك مجله هزار صفحه خود بزرگی و حجم کتاب قابل نظر بعلاوه هندریجات آن نیز شایان دقت است. گذشته از ضمیمه آن اصول اساسی محتویات مجله مزبور و بطور خلاصه عبارت از سه تقسیم است.

۱ - محاسبه معاملات سال ماضی. این محاسبه مثل محاسبات محاسبین شامل عملیاتی است که از اول ژانویه تا ۳۱ دسامبر واقع گردیده و آن عملیات بدو قسمت تقسیم یکی راجع سال اول سنه هالیه و دیگری مربوط به متمم سنه هالیه قبل است. محاسبات مزبوره از وضعیت خزانه در ابتدای سال شروع نموده و به تشریح وضعیت خزانه در آخر سال مطالب را ختم می نماید.

۲ - عین حد. این محاسبه قسم اول تنه یا تقسیم به شعب و دوائر روسای هالیه

۳ - يك عده مطالب راجع باطلاعات اخصائیه

محاسبه قسم اول بوسیله تقسیم دوره عمل در مدت يك سال و روابط و اتصالات لازمه را مابین محاسبات سالیانه و محاسبات دوره عمل برقرار می نماید. چنانکه قبلاً ملاحظه نمودیم محاسبین روسای هالیه محاسبه خود را بطور معاملات سالیانه پس داده و حواله دهندگان و زرا محاسبه را بطور دوره عمل تنظیم می نمایند. پس در يك موقعی بایستی این دو نوع معامله بیگدیگر نزدیک و مربوط شود. این قسمت اول محاسبه کل هالیه مقصود مذکور را انجام می دهد.

صحت محاسبات دوره عمل با مطابقت محاسبه مامورین عایدات و

مخارج معلوم و کشف میشود عاین محاسبه مامورین عالیه بطور معاملات سالیانه و محاسبه بودجه که بطور دوره عمل است بایستی رابطه و اتصالی قرار داد که بتوان عملیات را از بسکی بدینگری رجوع و هر دو محاسبه را کنترل نمود (بیان مسیو برانزه کمیسر سلطنتی ۱۸۱۹)

محاسبه کل عالیه رابطه و اتصالات لازمه را مابین این دو محاسبه برقرار و کنترل معامله بک سال و عملیات دوره قبل را نموده و به بارت آخری تصدیق عملیات حواله دهندگان را با مطابقت بعملیات روسای عالیه مینماید.

مثلا برای دانستن و جمع آوری کلیه معاملات و عملیات دوره عمل ۱۸۹۰ باید اولاً بمحاسبه کل عالیه ۱۸۹۰ در قسمتی که تمام معاملات راجع به ۱۸۹۰ است (۱۲ ماهه) رجوع نموده در محاسبه کل عالیه ۱۸۹۱ در قسمت معاملات متبینه راجع بدوره عمل ۱۸۹۰ (۴ ماه) نیز هرور نمود.

چنانکه قبلاً بیان گردید قسمت دوم محاسبه کل سنه مالیات عالیه را بر طبق شعب و دوائر محاسبین عمده تعیین عیدارت موافق ترتیب مذکور عایدات و مخارج از روی مامورین وصول عایدات و تادیه مخارج تقسیم میشود.

ابن طرز محاسبات برای آن است که نتیجه و خلاصه محاسبات وزراء با جمع محاسبانیکه راجع باشخاص از طرف دیوان محاسبات حکم صادر گردیده مطابقت نموده کنترل قوه قضائیه که بموجب نظامنامه ۱۴ سپتامبر ۱۸۲۲ مقرر گردیده و سابقاً در آن موضوع بحث نموده ایم اساساً در موقع اجرا دچار اشکالاتی می گردید. دیوان محاسبات در

حقیقت بتنهائی ممکن نبود خلاصه محاسباتیکه خود رسیدگی نموده با محاسبات وزراء مطابقت نموده بلکه در چنین حسابی خود را بکلی گم مینمود .

برای مساعدت بدیوان در زیور نظامنامه ۹ ژوئیه ۱۸۲۶ اداره مرکزی وزارت مالیه را برای تجزیه ارقام مبالغ بطور شعبه و دوائر محاسبین موافق همان ترتیبی که دیوان محاسبات رسیدگی نموده است مامور کرد این است که دیوان محاسبات از آن ببعدها املات فارقه در محاسبه مشاهده و او را با نهایت اطمینان بموضوع کنترل جمع کل نزدیک مینماید .

خارج از این دو قسمت اساس محاسبیه محاسبه کل عالیة جز اطلاعات احصائیه مهمی که بموجب قانون مقرر است و در (جزء کنترل قضائی نمیتوان برای آنها يك مقام لازمی را تصور نمود) مسائل دیگری را شامل نیست مطالب عمده این اطلاعات احصائیه این جدولها اینصورتها با این محاسبات از قرار ذیل است

محاسبه بودجه ها از ابتدای قرن حاضر که بطور کلی و شعب عمده اصول عایدات و مخارج مملکتی را بیان و موازنه و نتیجه قطعی دوره عمل را از حیث اضافه عایدات بر مخارج یا کسر عمل معلوم می دارد .

محاسبه استقراض که بطور خلاصه وجوه استقراضیه از قرار پنج درصد چهار در صد و چهار و نیم در صد سه در صد و تبدیل آنها و استهلاك آنها را مرتباً بیان و عمده سهام استقراض با اسم با حامل و دارنده اوراق و غیره را تعیین مینماید .

محاسبه ضرابخانه که در آن محاسبه مقدار پول طلا و نقره سکه

شده از تاریخ ۱۷۹۵ معلوم و عایدات و مخارج سالیانه ضرابخانه را تعیین می‌کند صورت معاملات خزانه و دوائر مخصوصه دیگر راجع بحالیه و گذشته و همچنین تغییراتی که در استقراض جاویه حادث شده است.

جدول مخصوص راجع بفروردین عمل‌خانه یافته مطابق مقررات عاده

۱۰ قانون ۲۳ مه ۱۸۳۴

بطور خلاصه موافق نظامنامه های ۱۸۲۲ و ۱۸۲۳ و ۱۸۲۹ محاسبه کل مالیه که از طرف وزیر مالیه پیشنهاد میشود عبارت از مطالب ذیل است (۱) خلاصه محاسبات بانقضیه معاملات دوره عمل برای آنکه مابین محاسبات بطور سالیانه با محاسبات دوره عمل بتوان مربوط متصل نمود ۲ - اشیای سالیانه همان نوع محاسبات متباینه بشقیقات شعب و دوائر محاسبین تا آنکه بکنترل دیوان محاسبات مساعدت و کمکی بشود ۳ - احصائیه‌های مخصوصه در محاسبات مخصوصه راجع تاسیسات و دوائر دولتی

برای تفسیر محاسبه کل مالیه و ختم کلام بهتر آن است جمله‌ای که در ابتدای محاسبه مزبور هر ساله نوشته می‌شود ذیل درج نمائیم (محاسبه کل مالیه معاملات سالیانه و وضعیت تمام تاسیسات و دوائر مالیه مملکتی را از ابتدای سال‌های سابق بیان مینماید.)

۵ - کمیسیون رسیدگی بمحاسبات و وزراء

محاسبات قطعی وزراء و محاسبه کل مالیه که در محاسبات مزبوره وزراء بقرئیات متفاوت شرح معاملات و عملیات خود را بیان مینمایند چنانچه از طرف پارلمان کنترل نشود در نظر قدر و قیمتی

نیخواهد داشت .

از همین نقطه نظر نظامنامه ۱۰ دسامبر ۱۸۲۳ تأسیس یک کمیسیون سالیانه غیرابنام کمیسیون رسیدگی بمحاسبات وزراء مقرر میدارد و کمیسیون مزبور مرکب از نه عضوی است که از طرف رئیس دولت از مابین اعضاء مجلس شورای ملی و شورای مملکتی و دیوان محاسبات انتخاب می شود . کمیسیون فوق روزنامه و دفتر کل و محاسبات کل وزارت مالیه را در ۳۱ دسامبر «آخر سال» بسته و نتایج محاسبات مزبوره را با محاسباتی که از طرف وزراء طبع گردیده و مطابقت نموده و همچنین محاسبات وزراء را با دفاتر محاسبات مرکزی وزارتخانه خود تطبیق مینماید

مقصود اساسی از ماموریت کمیسیون مزبور آن است که در خصوص محاسباتی که از طرف وزراء طبع گردیده در سر محل با دفاتر مرکزی وزارتخانه های مربوطه مطابقت نموده و مخصوصاً محاسبه کل مالیه را با دفاتر محاسبات کل مالیه کاملاً تطبیق و نتایج محاسباتی که از طرف وزراء داده شده است با معاملات واقعیه مقایسه و سحت آنرا تعیین نماید

راجع بمحاسبات قطعی مخارجی که از طرف وزراء حواله دهند امر صادر گردیده کمیسیون مزبور ابتدا سحت و ترمیمات داخلی آن مخارج را رسیدگی پس از آن با اسناد و نوشته جاتی که سبب وجود آن مخارج گردیده مطابقت و بالاخره با ثبت دفاتر محاسبات کل نیز تطبیق مینماید کمیسیون مذکور پس از انجام این امور شروع بر رسیدگی محاسبه عایدات قطعی و محاسبه کل مالیه نموده و در تمام حجم و خرج موازنه

شده از تاریخ ۱۷۹۵ معلوم و عایدات و مخارج سالانه سرانجامه را تعیین می‌کند صورت معاملات خزانه و دوائر مخصوصه دیگر را جمع بحالیه و گذشته و همچنین تغییراتی که در استقراض جاریه حادث شده است

جدول مخصوص راجع بدوره عمل خانمه یافته مطابق مقررات ماده

۱۰ قانون ۲۳ مه ۱۸۳۴

بطور خلاصه موافق نظامنامه های ۱۸۲۲ و ۱۸۲۳ و ۱۸۲۹ محاسبه کل عالییه که از طرف وزیر مالیه پیشنهاد میشود نسبت از مطالب ذیل است (۱) خلاصه محاسبات تشخیصی معاملات دوره عمل برای آنکه مابین محاسبات بطور سالانه با محاسبات دوره عمل بتوان مر بوطه مفصل نمود ۲ - نتایج سالانه همان نوع محاسبات و تقسیمات تقسیمات شعب و دوائر محاسبات آنکه در دوسال دو آن محاسبات مساعدت و کمکی شود ۳ - احصائیهای مخصوصه و محاسبات مخصوصه راجع تقاسیمات و دوائر دولتی

رای دوسال محاسبه کل ماده و حتم الملای بهتر آن است جمله ای که در ابتدای محاسبه هر ساله نوشته می‌شود درج نماید (محاسبه کل مالیه معاملات سالانه و رسیدت تمام تقسیمات و دوائر مالیه مملکتی را از انحصاراتهای سالان برشمارد)

۴ - کمیسیون در سپه - گئی بمحاسبیات و وزراء

محاسبات فعلی و وزراء و محاسبه کل عالییه در محاسبات هر دوره و دوائر تقسیمات مشهور از شرح ماده از آنرا عملیات خود را بیان می‌نمایند پیش از آنکه آنرا مورد نظر قرار دهند در نظر قدرت و تقهوی

نیخواهد داشت .

از همین نقطه نظر نظامنامه ۱۰ دسامبر ۱۸۴۳ تأسیس یک کمیسیون سالیانه زیر اہتمام کمیسیون رسیدگی بمحاسبات وزراء مقرر میدارد و کمیسیون مزبور مرکب از نه عضوی است که از طرف رئیس دولت از مابین اعضاء مجلس شورای ملی و شورای مملکتی و دیوان محاسبات انتخاب می شود . کمیسیون فوق روزانه دفتر کل بمحاسبات کل وزارت مالیه زادر ۳۱ دسامبر «آخر سال» بسنه و نتایج محاسبات مزبوره را با محاسباتیکه از طرف وزراء طبع گردیده و مطابق نموده و همچنین محاسبات وزراء را با دفاتر محاسبات مرکزی وزارتخانه خود تطبیق مینماید .

مقصود اساسی از ماوریت کمیسیون مزبور آن است که در خصوص محاسباتی که از طرف وزراء طبع گردیده در سر محل با دفاتر مرکزی وزارتخانه های مربوطه مطابق نموده و مخصوصاً محاسبه کل مالیه را با دفاتر محاسبات کل مالیه کاملاً تطبیق و نتایج محاسباتی که از طرف وزراء داده شده است با معاملات واقع مقایسه و صحت آنرا تعیین نماید .

راجع بمحاسبات قطعی مخارجی که از طرف وزراء حواله دهند امر صادر گردیده کمیسیون مزبور ابتدا صحت و ترتیبات داخلی آن مخارج را رسیدگی پس از آن اسناد و نوشته چائی که سبب وجود آن مخارج گردیده مطابقه و اصلاحه باست دفاتر محاسبات کل نیز تطبیق مینماید کمیسیون مذکور پس از انجام این امور شروع رسیدگی محاسبه عایدات قطعی و محاسبه کل مالیه نموده و در تمام جمع و خرج موازنه

معاونیات وزارت عالییه تفتیش و اجسادات لازمه کرده و در اینها دفتر
کل معاونات عمومی را بسته و اینها و خلاصه همه معاونات را بر اسناد
و نوشتجات مذکوره در فوق مقریه خطافه می کند که در جلسات
کمیسیون را جمع عملیات در صبح ۱۰ مه ۱۳۰۲ در عالییه و مسدود و مجلس
شورای ملی ارسال میشد.

در مدت رسیدگی به معاونات کمیسیون علاوه بر مطالب فوق
دفتر استقراض و موردنهای قضائیه و آراء التخصیه و غیره این سرانجام
معاونات کلی اشیا تمامه و را تصویب را می نماید.

تطابق نتیجه و خلاصه معاونات از محضرات ۱۰ مه ۱۳۰۲ در آن
معاونات رجوع شد به معاونات و آراء التخصیه و محضرات قضائیه و
مجلسه کل عالییه بر آوردت کمیسیون مربوطه.

۵۳۶ - بیانات عمومی و رأیت سالیانه

دیه آن هیجانات

پس از رسیدگی کمیسیون به دیه ۱۳۰۲ و ۱۳۰۱ در آن معاونات
بیان آمده و چنانکه در جدول در آن دیه آن معاونات در بود
از آن که معاونات کمیسیون را در آن دیه ۱۳۰۲ بود شده و تمام
خود را جمع آن دیه در صبح ۱۰ مه ۱۳۰۲ در آن معاونات
وزارت عدلیه و در آن دیه ۱۳۰۲ در آن معاونات در آن دیه
که در آن دیه ۱۳۰۲ در آن معاونات در آن دیه
توانی - آن دیه ۱۳۰۲ در آن معاونات در آن دیه

سالیانه است تصدیق صورت محاسبات محاسبین و روسای مایه و جمع
 داران را مینماید (در این موضوع سابقاً بحث نموده و تا بنگ درجه
 فزاین محترم از مطلب مسبق مینشند)

در بین بیان عمومی دیوان محاسبات که راجع احطافه و صحت
 رسمیات قطعی دوره عمل است بیشتر مربوط به واره وزارت است بطریقی که
 محاسبه کلی مالی (چنانچه قیلا ذکر شد) و نیز ارسال و ارتباط محاسبات
 دوره مالی را با محاسبه سنه مالییه فراهم نموده دیوان در نورسنوات موافقت احکام
 صادره خود را در دوره عمل محاسبین بازگرمه نموده در محاسبات
 و اسناد و رازاه حواله دهند است تصدیق مینماید .

(- محقق است که تصدیق دیوان محاسبات در صورت صحت عمل
 و موافقت محاسبات است و الا در صورت اختلاف با چار دیوان هر دور
 - الاحطاف خود ادر حقیقت مطلب بیان میدارد)

بیانات عمومی دیوان محاسبات که هر روز مایه ارجاع میشود
 مطبوع و بمجلس شورای ملی و سنای را مایه می گردد . کتاب مروری
 در آیین و رازاه لایحه قرون بعدی بودجه ایالتی و ...

بالاخره دیوان محاسبات هر ساله ایری رئیس عملیات
 تقدم و در آن زبیرت مجمع عمومی کارهای خود و طریق نیلایه در اصلاح
 قسمتهای مختلف محاسبات و رفورده آنها بشهر آورده بیان مینماید
 راپرت سنایانه هر روز بیایه از مهمترین وسائل گنته ای است که دیوان
 مراد است بحواله دهندگان داشته و در حقیقت موجب این راپرت
 دیوان محاسبات بشکوه و کفایتی هم متصل و ما شرح آنرا تفصیل
 آنفده راجع بود و هملا خود را بیایه و موضوع کنترل محدود می نمائیم
 قیلا مایه رازاه حواله دهند را که در موقع اجرای بودجه

دارا هستند بیان نموده ایم - بدون شبه حوالجات آنها از نظر وزیر
مالیه گذشته و باعضای او میرسد . و بدون شبه تمام اسناد خرج از
طرف تادیه کتفدگان رسیدگی شده و اگر حواله بی قاعده صادر
شده باشد تادیه نخواهد نمود ولی خارج از این ترتیب و فور منلیته ها
(که باز خیلی مهم است) هیچ مقاشی دائما عملیات مالیه وزراء حواله
دهنده را نظارت و مراقبت نموده و هیچ نماینده از طرف خزانه مملکت
از اعمال بومیه حواله دهندگان در رعایت مقررات فوه مقمنه مطلع و
مطمئن نمیکردد . پس از اجرای بودجه هیچگونه کنترلی در روی
اسناد و حوالجات خلاف قواعدی که واقع شده باشد با دداشت و خاطر
نشان نکرده حتی رسماً دیوان محاسبات را از مداخله در این امر
محروم داشته اند . چنانچه در اسناد محاسبات هر سال دیوان مزبور کشف
سری را بنماید قانون اساسی ۷۰۷ مخصوصاً و برای جلوگیری از
حمله اینطور مقرر داشته که (دیوان محاسبات در هیچ حالتی نمی
تواند نسبت بحواله دهندگان قضایه داشته باشد) مقصود وزراء حواله
دهنده است)

مهمنا بیك ترتیب غیر مستقیم بدون ایشله اهرآ عنوان قضایه
در میان بیاید با آنکه عقاید دیوان محاسبات عملاً موقع اجرا گذارده
شود راپرت دیوان مزبور که رئیس مملکت تقدیم میشود بواقصیکه
قبلا بیان نموده ایم رفع می نماید راپرت مزبور پس از ایسده نظریات
خود را در رفوز و اصلاحات قسمتهای مختلفه محاسبات بمقام ریاست
جمهور عرضه داشت در همان حدود پر و گرام رسمی خلاف قواعد و
تریبیاتی که از رسیدگی اسناد مخاح آشدر و معلوم گردیده و مسئولیت

آنها بعهده حواله دهندگان است متذکر میشود. در حقیقت این مسئله يك عنوان قضائى نداشته، بلکه دیوان محاسبات ملاحظات خود را بعنوان اطلاع، رئیس جمهوری گزارش مینماید. همین گهر اپرت عزیز بدست رئیس جمهور رسید راجع بهريك از مطالب مندرجه توضیحات لازم از وزارتخانه های مربوطه میخواهد تمام ملاحظات دیوان محاسبات و جواب های ادارات و دوائر آن وزارتخانه ها عبارت از يك کتابی گردیده که طبع شده ما بین اعضاء مجلس شورای علمى و سنا تقسیم و توزیع میشود.

این کنترل هر اندازه که بطور ملایم است بحواله دهندگان معمول و مجرى است باز غالباً در همان موقع دوره عمل در امور نفوذ حاصل مینماید و ارار همین کنترل بوده است که ما توانسته ایم خلاف قواعدى که از قبیل برهات تقلبى مخارج خلاف قانون تجاوز از مبالغ اعتبارات مصوبه و فردهای مخفى ملزوماتیکه تجدید شده است نقل و انتقال مخارج از فصل فصل دیگر یا از سته مالیه دیگر بطور مخفى و غیره واقع شده در قسمتهای مختلفه این کتاب بیان نمائیم. در صورت نبودن راجع دیوان محاسبات تمام این مطالب در یرده اختفا باقی ممانند ولو اینکه باید دانست مطالب مزبوره بريك قسمت کوچک از تمام وقایع اتذقیه میباشد. ادارات دولتی در جوانهای خود دلائل بررد اعتبارات آورده و بقدر امکان تیری از ارتکاب خلاف قاعده جسته و در صورت اقرار نمهد مینماید که در انبه بشتر مواظبت و رعایت مقررات قانونی را مینماید و در هر حال تقابیح مفیدی از این کنترل حاصل میشود.